

De kracht van het verhoor en het belang van een goede verdediging

Recente uitspraken van de korpschef nader beschouwd

Dave van Toor¹

De korpschef is bang dat het verhoor als opsporingsmiddel zijn kracht verliest als advocaten worden toegelaten tot de verhoorkamer. Anderzijds wil hij een poule van topadvocaten samenstellen die agenten na een schietincident moeten bijstaan. Deze stellingen over de positie van de raadsman zijn op zijn minst verwonderlijk te noemen.

Korpschef Bouman van de Nationale Politie is begin augustus tweemaal geïnterviewd over de bijdrage en het belang van advocaten in strafzaken.² In het eerste interview gaf Bouman commentaar op de implementatie³ van de EU-richtlijn⁴ waarin onder andere de rechtsbijstand *tijdens* het politieverhoor is geregeld. Naar de huidige uitleg van de jurisprudentie van het EHRM over het recht op rechtsbijstand door de Hoge Raad heeft de verdachte enkel recht op rechtsbijstand *voorafgaand* aan het politieverhoor.⁵ Het is niet verwonderlijk dat de aanwezigheid van de raadsman bij het politieverhoor een grote verandering met zich brengt. De korpschef is bang dat het verhoor als opsporingsmiddel zijn kracht verliest als advocaten worden toegelaten tot de verhoorkamer. Hij voorspelt dat verdachten vaker, op advies van hun advocaat, een beroep gaan doen op hun zwijgrecht waardoor het voor de autoriteiten moeilijker wordt de feiten boven water te krijgen. Boumans voorspelling is dat verdachten hierdoor vaker vrijuit zullen gaan.

In het tweede interview wordt zijn visie gevraagd over de veroordeling van een agent tot twee jaar gevangenisstraf voor poging tot doodslag.⁶ Bij de aanhouding van een verdachte van ramkraken, probeerde de verdachte (als bijrijder) in een auto te vluchten. Hierbij werden schoten gelost door de agent waarbij de bestuurder van de auto (en dus *niet* de vluchtende verdachte) werd geraakt. Bouman is boos over deze veroordeling en lijkt de advocaat, die volgens hem steken heeft laten vallen, (ten minste gedeeltelijk) de schuld voor deze veroordeling te geven. Hij wil daarom in de toekomst een poule van topadvocaten samenstellen die agenten na een schietincident moeten bijstaan en, naar aanleiding van een andere uitspraak,⁷ pleit hij voor een andere beoordeling van politieke schietincidenten.⁸

De stellingnamen over de positie van de raadsman van Bouman in deze interviews zijn op zijn minst verwonderlijk te noemen. Enerzijds vreest hij de bijdrage van advocaten wanneer het gaat om de waarheidsvinding in zaken waarin normale burgers verdachte zijn.

Auteur

1. D.A.G. van Toor LL.M. BSc is verbonden als docent Straff(proces)recht aan het Willem Pompe Instituut van de Universiteit Utrecht, als onderzoeksmedewerker Straff(proces)recht & Criminologie aan de Universitat Bielefeld (Duitsland) en als buitenpromovendus aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Noten

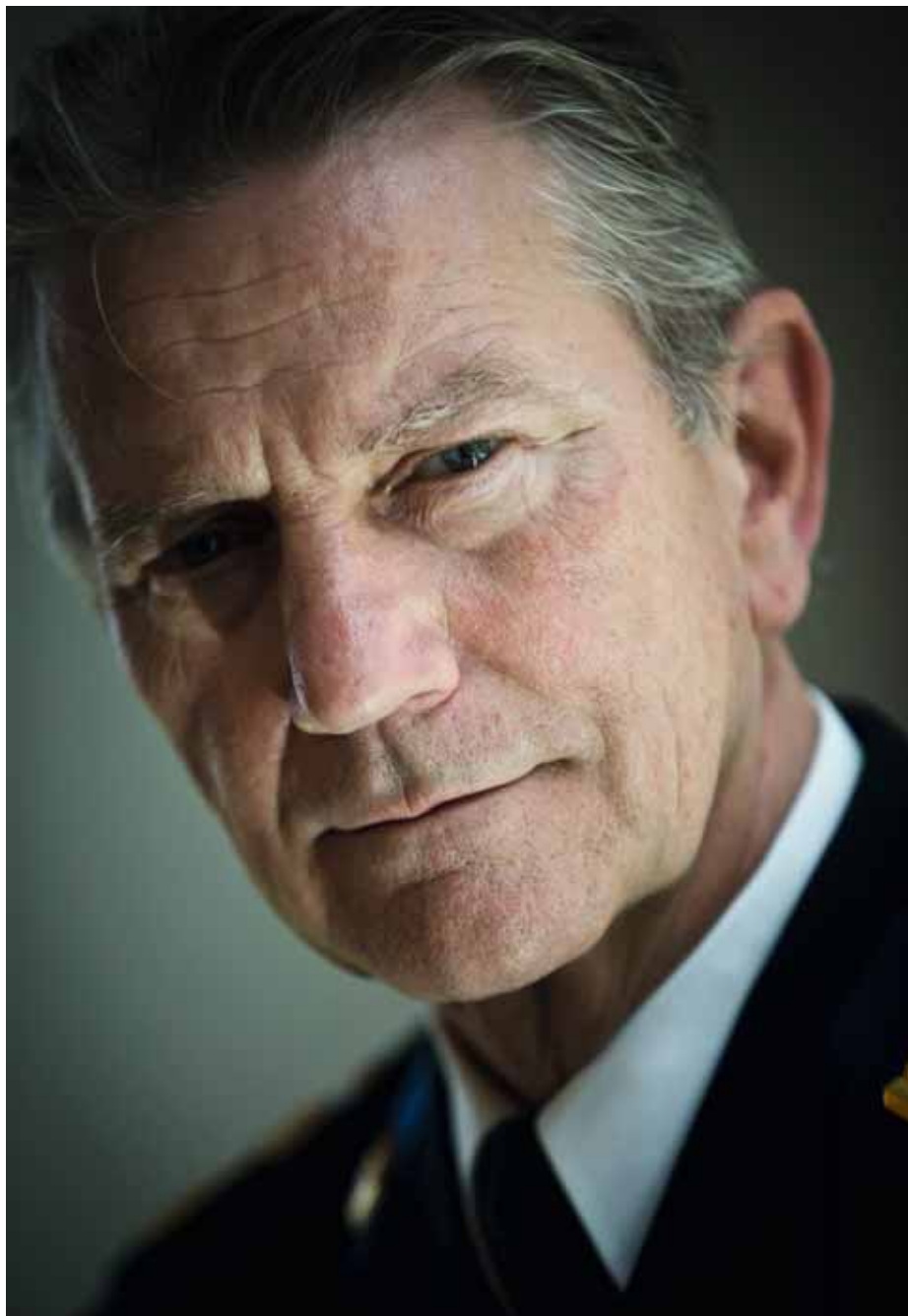
2. *Algemeen Dagblad* 1 augustus 2015, 'Politietop vreest nieuwe wet: Criminelen gaan vaker vrijuit' en *Algemeen Dagblad* 6 augustus 2015, 'Schietende agent krijgt topadvocaat'.
3. *Kamerstukken II* 2014/15, 34157, 2.
4. Richtlijn 2013/48/EU, *PbEU* 2013 L294.
5. Zie onder andere HR 30 juni 2009, *NJ*

2009/350; HR 12 juni 2012, *NJ* 2012/463; HR 1 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:770, *NJ* 2014/268, m.nt. Sch.

6. Rb. Limburg 17 juli 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:6059.
7. Uitspraken zijn nog niet in de databank van www.rechtspraak.nl opgenomen. www.rechtspraak.nl/Organisatie/Rechtbanken/Rotterdam/Nieuws/Pages/Geen-strafoleg-

[ging-agenten-schietincident-Fazantstraat.aspx](http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Rechtbanken/Rotterdam/Nieuws/Pages/Geen-strafoleg-), laatst geraadpleegd op 15 september 2015.

8. *Algemeen Dagblad* 6 augustus 2015, 'Korpschef wil andere berechting schietende agent'.

Mr. G.L. (Gerard) Bouman, korpschef van de landelijke politie, 05-08-2015 © Evert-Jan Daniels/
Nederlandse Freelancers/ANP

Anderzijds ziet hij veel waarde voor het optreden van een topadvocaat als een politieagent verdachte is. Hieronder wil ik bij deze uitspraken enkele kanttekeningen plaatsen. Het betreft 'de kracht van het verhoor' – die volgens Bouman in bepaalde mate verloren gaat door de aanwezigheid van de raadsman – en 'het belang van een goede verdediging'.

Ten eerste benadrukt Bouman dat de *kracht* van het verhoor, dat als klassieke opsporingsmethode kan worden bestempeld, verloren gaat als advocaten toegang tot het verhoor krijgen. Hij doet dit evenwel zonder aan te tonen waarin de kracht precies ligt en op welke wijze die kracht verloren gaat doordat de raadsman toegang tot het ver-

hoor krijgt.⁹ Misschien is dat ook niet mogelijk en verwacht ik (te) veel. Het lijkt echter een algemeen principe in het (Nederlandse) strafprocesrecht dat politie, justitie en wetgever *stijlzwijgend* van de kracht van een opsporingsmiddel uitgaan.¹⁰ Enkele voorbeelden: in het begin van dit jaar verscheen een rapport over het belang van de bewaarplicht van historische telecommunicatiegegevens waarin politie en justitie benadrukken dat het opsporingsmiddel om telecommunicatiegegevens op te vragen onmisbaar is in de huidige tijd.¹¹ In het rapport worden echter vrijwel alleen maar 'succesverhalen' opgesomd. Geen melding wordt gemaakt van de totale hoeveelheid zaken waarin de opsporingsmethode is ingezet, hoeveel kosten er per zaak mee zijn gemoeid, met welk doel het middel wordt ingezet en in welke mate dit doel ook wordt bereikt. Als per jaar duizenden verdereingen tot inzage in historische gegevens worden gedaan, maar het slechts in een honderdtal zaken op enige wijze invloed heeft op een strafvorderlijke beslissing, is het dan een geschikt of essentieel opsporingsmiddel? Of zouden andere methoden een beter of goedkoper alternatief zijn?

Het tweede voorbeeld: uit de behandeling van het DNA-verwantschapsonderzoek blijkt dat de regering efficiëntie niet als een belangrijke toets ziet bij de invoering van opsporingsmethoden.¹² De toenmalige Minister van Justitie Hirsch Ballin verwijst enkel naar positieve ervaringen met DNA-verwantschapsonderzoek in Engeland. 33 keer zou in Engeland in de database op familieverbanden zijn gezocht waarvan destijds (2005) in zeven zaken een veroordeling was uitgesproken en vijf zaken onder de rechter waren (dus in 12 van de 33 zaken heeft het onderzoek iets opgeleverd). Als bekend is in hoeveel zaken een DNA-match met verwantschapsonderzoek is gevonden en hoe vaak de resultaten uit het DNA-onderzoek als bewijs zijn gebruikt, kan een efficiëntieberekening worden gemaakt. Dit wordt echter nagelaten door de Nederlandse regering bij de introductie van het DNA-verwantschapsonderzoek. De

Als het belang van een goede verdediging duidelijk is, wees dan een ‘eerlijk’ man en geef toe dat *iedereen* die verdacht wordt van een strafbaar feit te allen tijde een recht op een eerlijk proces en daardoor op rechtsbijstand tijdens het verhoor toekomt

redenering lijkt als volgt: de opsporingsmethode werkt, ten minste in enkele gevallen, dus moet het middel ook voor de Nederlandse strafvorderingspraktijk beschikbaar zijn.

Het beleid van introductie van opsporingsmiddelen en de verdediging van het belang om onbelemmerd gebruik te maken van opsporingsmethoden (bijvoorbeeld een verhoorsituatie zonder aanwezigheid van de raadsman), lijkt neer te komen op wat Goldstein *‘the-means-over-ends-syndrome’* heeft gedoopt: als methoden mogelijk zijn, worden ze gecreëerd voor en gebruikt door de politie, ongeacht of de methode efficiënt en effectief is.¹³ Althans wordt op geen enkele wijze inzichtelijk gemaakt waarom een bepaalde methode essentieel en/of van toegevoegde waarde is. Natuurlijk geldt dit voornamelijk voor nieuwe technologische opsporingsmethoden, maar van een duidelijke en uniforme beoordeling van de ‘kracht’ (in de zin van effectiviteit en efficiëntie) van een opsporingsmiddel is geen sprake. Voor de praktijk geldt mijns inziens, en zeker waarin het argument wordt gebruikt dat een bepaalde opsporingsmethode van essentieel belang is, dat ten minste goed moet worden onderbouwd waarom een bepaald opsporingsmiddel onmisbaar is en dat kan alleen maar bij een duidelijke en uniforme effectiviteits- en efficiëntiebeoordeling.¹⁴

Ten tweede lijkt de korpschef een discrepantie aan te nemen tussen het belang van een goede verdediging voor verdachte burgers en verdachte politieagenten. Anders geformuleerd, de korpschef ziet het belang van een goede verdediging wel degelijk – want zijn eigen mensen hebben er recht op en belang bij – maar niet als het ten koste gaat van de taakuitvoering van zijn eigen organisatie – de

waarheidsvinding bij ‘normale’ strafbare feiten. Als het belang van een goede verdediging duidelijk is, wees dan een ‘eerlijk’ man en geef toe dat *iedereen* die verdacht wordt van een strafbaar feit te allen tijde, dus zonder voorwaarden en belemmeringen, een recht op een eerlijk proces en daardoor op rechtsbijstand tijdens het verhoor toekomt. Daarbij komt dat Bouman, zelf ook opsporingsambtenaar, in overeenstemming met de wet en het recht moet handelen bij de opsporing en voorkoming van strafbare feiten, maar met uitlatingen over het *gevaar* van de aanwezigheid van de raadsman bij het politieverhoor het gezag van de (nog in te voeren) wet ondermijnt. Ik kan namelijk geen enkele objectieve reden verzinnen waarom de ene categorie mensen (op basis van hun status als politieagent) meer recht hebben op of meer belang hebben bij een goede verdediging in strafzaken dan mensen die tot andere categorieën behoren. Des te meer nu het belang van de aanwezigheid van de raadsman door maatregelen om snel tot een einde van de zaak te komen en lik-op-stukbeleid te voeren, bijvoorbeeld in het kader van de strafbeschikking (waarbij de raadsman aanwezig moet zijn (art. 257c lid 2 Sv)) en de ZSM-aanpak,¹⁵ alleen maar is toegenomen. Hij kan de verdachte adviseren over de voor- en nadelen van bepaalde processtrategieën en afdoeningsmodaliteiten en kan de verdachte beschermen tegen door de verhorende autoriteiten uitgeoefende druk. Daarnaast is de aanwezigheid van de raadsman een waarborgfunctie zodat het lik-op-stukbeleid niet ten koste gaat van de zorgvuldigheid.¹⁶ Het recht op rechtsbijstand moet dus niet alleen voor bepaalde personen of in bepaalde situaties gelden, maar altijd om de belangen van de zwakkere partij te beschermen. •

9. Uit verschillend onderzoek blijkt dat de aanwezigheid van de raadsman bij het verhoor onder andere ook positieve invloed op de professionaliteit van de verhoorders heeft en de verklaringsbereidheid van de verdachte niet vermindert. Zie M. Vanderhallen, A. de Jong, H. Nelen & T. Spronken, *Rechtsbijstand en de waarde van het verhoor*, Maastricht: Maastricht University 2014, bijv. op p. 123; J. Blackstock, E. Cape, J. Hodgson, A. Ogorodova & T. Spronken, *Inside Police Custody*, Antwerpen: Intersentia 2013, p. 410 e.v.

10. D. van Toor, ‘Het doel heiligt het middel? Over de noodzaak van uniforme criteria voor evaluatie van de effectiviteit en efficiëntie van de opsporing’, *Proces* 2015, afl. 4, p. 229-239.

11. W.N. Ferdinandusse, D. Laheij & J.C. Hendriks, *De bewaarplicht telecomgegevens en de opsporing. Het belang van historische telecommunicatie gegevens voor de opsporing*, Den Haag: Politie en Openbaar Ministerie 2015.

12. *Kamerstukken II 2007/08*, 31415, 1, p. 21.

13. 1H. Goldstein, ‘Improving Policing: A Problem-Oriented Approach’, *Crime & Delinquency*, 1979, 25, p. 238.

14. Zie voor een voorbeeld van een dergelijke beoordeling: M.D. Taverne, J.F. Nijboer, M.F. Abdoel & S. Farooq, *DNA in de databank: de moeite waard?*, Den Haag: WODC 2012. Zie voor een analyse van de waarde van het verhoor en rol van rechtsbijstand daarbij: M. Vanderhallen, A. de Jong, H. Nelen & T. Spronken, *Rechtsbijstand en de waarde van het verhoor*, Maastricht: Maastricht University 2014.

15. Zie onder andere interview met P. van der Meij in: *Opportuin* 2012, 11, p. 7-8; D.V.A. Brouwer, ‘ZSM en de verdediging’, *DD* 2015/26; Red., ‘OM tevreden over ZSM, advocatuur niet’, *NJB* 2013/1853.

16. Zie rapport over de strafbeschikking van P-G Fokkens: www.rechtspraak.nl/Organisatie/Hoge-Raad/Nieuws/Pages/Rapport-PG-strafbeschikkingen-moeten-beter.aspx, laatst geraadpleegd op 15 september 2015; T. Kooijmans, ‘ZSM en dadelijke tenuitvoerlegging als vorm van snelle afdoening’, *DD* 2015/24.